

**Oulun normaalikoulun perusopetuksen
toiminnallinen
tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma
2019 - 2021**

SISÄLLYS

1.	Miksi suunnitellaan?	2
1.1.	Tasa-arvoilla syrjintää vastaan	2
1.2.	Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä	2
2.	Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus	3
3.	Kohti tosiasiallista yhdenvertaisuutta	4
4.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen	5
4.1.	Tasa-arvo ja yhdenvertaisuustilanteen kartoittaminen Oulun normaalikoulussa	6
4.2.	Suunnitelman 2015 - 2018 toimenpiteiden toteutuminen	8
5.	Tavoitteet ja toimenpiteet	9
6.	Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta ja arviointi	12

Oulun normaalikoulun toiminta perustuu elämän moninaisuuden kunnioittamiseen, yhdenvertaisuuteen ja yhteisöllisyyteen. Turvallinen ja kehittyvä koulumme tukee monipuolista inhimillistä kasvua ja oppimista, jotta oppilaistamme kasvaa toimintakykyisiä ja vastuullisia ihmisiä. (Oulun normaalikoulun opetussuunnitelma 2016.)

Tämä on Oulun normaalikoulun perusopetuksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on osa Oulun yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa. Suunnitelmassa sitoudutaan edistämään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta sekä ehkäisemään syrjintää kaikessa toiminnassaan.

1. Miksi suunnitellaan?

1.1. Tasa-arvolaille syrjintää vastaan

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Kaikilla työpaikoilla, joissa on vähintään 30 työntekijää, on ollut tasa-arvoa koskeva suunnitteluvollisuus vuodesta 1995. Tasa-arvolain (1986) kokonaisuudistus vuonna 2005 toi tämän velvoitteen oppilaitoksille. Tasa-arvolain muutos vuonna 2014 toi systemaattisen toiminnallisen tasa-arvosuunnittelun ja -työn velvoitteen kaikille opetuksen ja koulutuksen järjestäjille ja uusi Yhdenvertaisuuslaki (2014) yhdenvertaisuutta koskevan suunnitteluvollisuuden opetuksen ja koulutuksen järjestäjille.

Tasa-arvolain päämääränä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa, parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä sekä tässä tarkoituksessa edistää tyttöjen ja poikien tasa-arvoisia koulutusmahdollisuuksia. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuvaa syrjintää. (Tasa-arvolaki 1–3 §)

Tasa-arvolain mukaan opetusta tai koulutusta järjestävän on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen ja että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tasa-arvolain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Tasa-arvolaki 5 §)

1.2. Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tarkastelun aluetta. Yhdenvertaisuus tarkoittaa perustuslain kuudennessa pykälässä kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Perustuslaki 6 §)

Yhdenvertaisuuslain (6 §) mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa

syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. (Yhdenvertaisuuslaki 1 §)

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen. (Yhdenvertaisuussuunnittelun opas. Sisäasiainministeriö 2010, 14.)

2. Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan jonkin ominaisuuden perusteella eri tavoin tai alempiarvoisesti kuin muita. Hyväksyttynä oikeutena voidaan pitää esimerkiksi ikärajaa äänestettäessä.

Syrjintä voi olla tahallista tai tahatonta. Se voi olla suunnitelmallista ja harkittua tai johtua tavoista ja käytänteistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytänteet ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun toimintakulttuuriin liittyviä käytänteitä, toimintatapoja ja oppiaineistoja on arvioitava tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

Lakien tunnistamat syrjintäperusteet:

- Tasa-arvolaki: mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä, seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)
- Yhdenvertaisuuslaki: mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto, vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. Syrjintä on kielletty riippumatta siitä, perustuuko se henkilöä itseään vai jotakuta toista koskevaan tosiseikkaan tai oletukseen. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)
- Perustuslaki: syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

Mikä on syrjintää?

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohteleva eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Moniperusteisessa syrjinnässä yksilöä tai ryhmää syrjitään monella eri perusteella.

Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää.

Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Jokaisella on oikeus vedota syrjinnän vastaiseen säädäntöön ilman, että siitä on hänelle haittaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. Kohti tosiasiallista yhdenvertaisuutta

Samanlainen kohtelu ei aina takaa yhdenvertaisuuden toteutumista, koska ihmisten ominaisuudet ja mahdollisuudet ovat erilaiset. Tosiasiallinen yhdenvertaisuuden toteuttaminen edellyttää syrjintään perustuvan eriarvoisuuden aktiivista poistamista. Viranomaisten tulee muuttaa niitä olosuhteita, jotka estävät yhdenvertaisuuden toteutumista. (Yhdenvertaisuuslaki 4§)

Välillinen syrjintä

Yhdenvertaisuuden aktiivinen edistäminen voi tarkoittaa poikkeamista samanlaisen kohtelun periaatteesta, jotta heikommassa asemassa olevien ryhmien tosiasiallinen yhdenvertaisuus toteutuisi. Tosiasiallisen yhdenvertaisuuden edistäminen edellyttää myös välilliseen syrjintään puuttumista. Välillinen syrjintä on usein tahatonta ja voi perustua esimerkiksi siihen, ettei näennäisesti puolueettoman käytännön vaikutuksia erilaisiin ihmisiin tunnisteta.

Positiivinen erityiskohtelu

Yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi tarkoittaa toiminnan vaikutusten tarkastelua syrjinnän vaarassa olevien ihmisten näkökulmasta. Joskus syrjinnän vaarassa olevien ihmisten aktiivinen yhdenvertaisuuden edistäminen voi merkitä positiivista erityiskohtelua. Positiivinen erityiskohtelu tarkoittaa tietyn syrjinnälle alttiin ryhmän (esimerkiksi vammaiset sekä seksuaaliset ja etniset vähemmistöt) asemaa ja olosuhteita parantavia erityistoimenpiteitä, jotka tähtäävät tosiasiallisen yhdenvertaisuuden turvaamiseen. Positiivisella erityiskohtelulla tarkoitetaan toimenpiteitä, joilla tuetaan eri ryhmien osallistumismahdollisuuksia eri elämänalueilla. Esimerkiksi koulunkäyntiä tukevat erityisjärjestelyt (kotitehtävätuki, koulunkäynninohjaaja) sekä tulkkauksen ja eri kielille käännettyjen tiedotusmateriaalien käyttö heikosti suomea puhuvien henkilöiden kanssa asioidessa ovat tällaisia toimenpiteitä.

Kielitietoisuus

Opetussuunnitelman toimintakulttuurin kuvauksessa korostetaan, että jokainen opettaja on opettamansa oppiaineen kielen opettaja ja kielellinen malli. Kielitietoinen opettaja on tietoinen siitä, että eri tiedonaloilla on niille ominaisia tapoja käyttää kieltä. Mitä tietoisempi opettaja on oman oppiaineensa kielellisestä esiintymistavasta, sitä helpompi hänen on ohjata oppilaita opiskelemaan oppiainetta sille ominaisella tavalla. Tarvitaan siis kielitietoista lähestymistapaa. Maahanmuuttajataustaiset oppilaat tarvitsevat erityisen paljon havainnollistamista ja

mallintamista siinä, millä tavalla kullekin oppiaineelle tyypillinen kieli rakentuu ja miten edetään arkikielestä kohti käsitteellistä kieltä. Koulun toimintakulttuurin kannalta keskeistä on tiedostaa myös oppiaineiden välisen yhteistyön ja työtapojen monipuolistamisen merkitys, sillä se tukee kielitaidon kaikkien osa-alueiden ja vuorovaikutustaitojen kehittymistä.

Eri oppiaineiden opetuksessa täytyy myös varmistaa, että oppiaineessa käytettävä oppimateriaali on oppilaan kielitaidon tason mukaista ja että kotitehtävät eivät ole kielellisesti liian haastavia. Myös maahanmuuttajataustaisten oppilaiden arvioinnissa täytyy ottaa huomioon kielitausta ja kehittyvä suomen kielen taito. Arvioinnissa kiinnitetään erityistä huomiota oppilaan tilanteeseen sovitettuihin, monipuolisiin ja joustaviin arviointitapoihin.

Kielitietoisuuteen kuuluu lisäksi oppilaiden omien kielten arvostaminen. Oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin on perusoikeus, jonka tulee näkyä myös koulu yhteisön toiminnassa. Kielitietoisien toimintakulttuurin, pedagogiikan ja arvioinnin sekä opettajankoulutuksen kehittämiseksi opettajien täydennyskoulutukseen täytyy kiinnittää huomiota.

Sukupuolisensitiivisyys ja ymmärrys sukupuolten moninaisuudesta

Sukupuolisensitiivisyydellä pyritään tiedostamaan ja purkamaan niitä sukupuolittuneita asenteita, odotuksia ja toimintamalleja, joiden perusteella lapsia ja nuoria helposti jaotellaan. Tämä koskee niin tyttöjä, poikia kuin muunsukupuolisia lapsia ja nuoria.

Sosiaalinen sukupuoli ja siihen liittyvä sukupuoli-identiteetti ovat merkityksellisiä koulun arjessa. Useimmilla lapsilla ja nuorilla on selvä kokemus omasta sukupuolestaan. Lasten ja nuorten sovittaminen tietynlaiseen muottiin sukupuolen perusteella on kuitenkin sekä turhaa että haitallista, sillä sukupuolen ilmaisu vaihtelee huomattavasti eri henkilöiden välillä. Koulun vahvasti sukupuolittuneet käytännöt voivat tuottaa ahdistusta sellaisille lapsille, jotka eivät koe kuuluvansa oikein kumpaankaan sukupuoleen. Nämä lapset ja nuoret eivät tarvitse erityiskohtelua, vaan oikeuden olla oma itsensä. Koulun aikuisten velvollisuus on huolehtia siitä, että koulussa vallitsee ilmapiiri, jossa tämä on mahdollista.

4. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatiminen

Yhdenvertaisuuslaki edellyttää, että oppilaitoksen toiminnan kehittämiseen tähtäävä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma sisältää oppilaitoksissa toteutetun arvion suunnitelmaan sisällytettyjen toimenpiteiden toteutumisesta ja niiden tuloksista. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöllä on seuraavanlainen sykli:

- nimetään toimijat
- kartoitetaan tilanne
- päätetään toimenpiteet ja tavoitteet
- suunnitelman toteutus
- arviointi ja seuranta

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista seurataan kyselyillä ja erilaisilla kartoituksilla sekä työryhmän tekemällä seurannalla. Ryhmä seuraa tähän tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus-

suunnitelmaan kirjattujen ja yhteisesti hyväksytyjen tavoitteiden saavuttamista ja toimenpiteiden toteutumista. Kartoittamisen tarkoituksena on selvittää koulun tasa-arvotilanne ja tunnistaa mahdolliset ongelmat, jotka vaativat toimenpiteitä sekä arvioida tehtyjen toimenpiteiden tuloksellisuutta.

4.1. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen kartoittaminen Oulun normaalikoulussa

Oulun normaalikoulun tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivittäminen käynnistettiin syksyllä 2018, jolloin jokaisesta yksiköstä nimettiin edustaja työryhmään. Syyslukukauden aikana kerättiin tietoa erilaisilla kyselyillä, keskusteluilla ja kartoituksilla tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä asioista päivitystyön pohjaksi.

Linnanmaan alakoulu

Linnanmaan yksikön vuosiluokilla 1–6 järjestettiin kevätlukukaudella 2018 KiVakoulu-toimintaan liittyvä kysely. Kyselyyn osallistui 295 oppilasta. KiVakoulu-ohjelma oli tuttu suurimmalle osalle oppilaista ja vastaajista 41% oli osallistunut johonkin KiVakoulu-oppituntiin tai teemaan. KiVakoulu-tiimi tunnettiin melko huonosti, sillä 56,8% oppilaista vastasi, ettei tiedä KiVa-tiimin olemassaolosta.

Kyselyssä selvisi, että oppilaat kokivat sekä opettajien että vanhempien pitävän kiusaamista huonona tai ehdottoman vääränä asiana. Oppilaat kokivat myös oman luokan ilmapiirinsä mukavaksi ja itsensä hyväksytyksi omassa luokassaan (3,4 / 4). Oman opettajan katsottiin tehneen kiusaamisen lopettamiseksi jonkin verran (2,5). (Kyselyssä: jonkin verran = 2, paljon = 3 ja hyvin paljon = 4)

Kaikista vastaajista 10% koki tulleen kiusatuksi kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin. Tämä on selvästi vähemmän kuin vuoden 2016 kyselyssä. Kaikista vastanneista oppilaista 4% oli itse kiusannut. Suurin prosenttiosuus tässä kohdassa oli 3. luokan oppilailla (10%).

1–3-luokkalaisista vastaajista 12 oppilasta ja 4–6-luokkalaisista 18 oppilasta koki tulleen kiusatuksi 2–3 kertaa kuukaudessa tai useammin. Nuoremasta ikäluokasta 4 oppilasta ei ollut kertonut kiusaamisesta kenellekään. Vastaava luku vanhemmassa vuosiluokassa oli 7. Nettikiusatuiksi koki tulleen 6% 4-6-luokkalaisista.

Kiusaamistilanteiden selvittämiskeskusteluihin oli osallistunut 16,44% vastaajista joko sen takia, että olivat tulleet kiusatuksi tai sen takia, että olivat itse kiusanneet. Osalle oppilaista ei ollut selvää, miksi he osallistuivat keskusteluun (7,53%). Kiusatuista 88,89% koki, että keskustelun jälkeen kiusaaminen oli joko loppunut tai vähentynyt, 5,56% mukaan muutosta ei ollut tullut ja saman verran (5,56%) koki kiusaamisen lisääntyneen. Vastaavasti kaikki (100%) ne oppilaat, jotka olivat kiusanneet toisia, kokivat vähentäneensä tai lopettaneensa kiusaamisen kokonaan keskustelun jälkeen. Selvittämiskeskusteluilla on siis suuri merkitys kiusaamisen vähentämisessä.

Vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä oli kokenut kaksi

tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin 4-6lk tytöistä 7% ja pojista 4%. Epämiellyttävää tai ahdistavaa lähentelyä tai fyysistä koskettelua oli kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin koulussa kokenut 4-6.lk tytöistä 7 % ja pojista 5%.

Koskelan koulu

Koskelan yksikön vuosiluokat 1–6 osallistuivat kevätlukukaudella 2018 KiVakoulu-toimintaan liittyvään valtakunnalliseen kyselyyn. Kyselyyn osallistui 226 oppilasta.

Koskelan yksikössä toisten oppilaiden kiusaaminen tai kiusatuksi joutuminen on vähentynyt tasaisesti vuosina 2013-2017. Viime kevään KiVakoulu-kyselyssä näkyy, että kiusaaminen sekä kiusatuksi joutuminen on kasvanut lukuvuonna 2017-2018. Kaikista vastaajista 17 % koki tulleen kiusatuksi ja 7 % oli itse kiusannut. Kiusatuksi joutumisen kokemukset vähenevät luokka-asteittain - ekaluokkalaisista 30 % koki tulleen kiusatuksi kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa, mutta silti vielä 6.-luokkalaisistakin 8 % kokee tulevansa kiusatuksi kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa.

1–3 -luokkalaisista vastaajista 29 oppilasta ja 4–6 -luokkalaisista 10 oppilasta koki tulleen kiusatuksi 2–3 kertaa kuukaudessa tai useammin. Nuoremmasta ikäluokasta seitsemän ei ollut kertonut kiusaamisesta kenellekään ja vastaava luku vuosiluokilla 4-6 oli kolme. Nettikiusatuiksi koki tulleen 5,5 % 5.- ja 6.-luokkalaisista.

Seksuaalista häirintää oli kokenut 1-6 luokkalaisista 10 %. Kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin vartaloon tai seksuaalisuuteen kohdistuvia ikäviä huomautuksia tai nimittelyä oli kokenut 5. luokan pojista 17 % sekä 6. luokan tytöistä 18 %. Epämiellyttävää tai ahdistavaa lähentelyä tai fyysistä koskettelua kaksi tai kolme kertaa kuukaudessa tai useammin koulussa on kokenut 4. luokan pojista 6 %, 5. luokan tytöistä 9 % ja 6. luokan tytöistä 6 %.

Oppilaat kokivat koulun/oman luokan ilmapiirin hyväksi. Ilmapiiri koettiin erilaisuutta hyväksyväksi. Oppilaat kokivat, että oma opettaja piti kiusaamista huonona asiana. Oppilaat ajattelivat omien vanhempiensakin pitävän kiusaamista huonona juttuna. Oppilaat kuitenkin kokivat, että opettajat pyrkivät omalla toiminnallaan estämään kiusaamista vain jonkin verran.

Kiusaamistilanteiden selvittämiskeskusteluihin oli osallistunut noin 30% vastaajista joko sen takia, että olivat tulleet kiusatuiksi tai sen takia, että olivat itse kiusanneet. Kiusatuista 60% koki, että keskustelun jälkeen kiusaaminen oli joko loppunut tai vähentynyt ja 40% mukaan muutosta ei ollut tullut. Vastaavasti 100% koki vähentäneensä tai lopettaneensa kiusaamisen kokonaan keskustelun jälkeen.

Yläkoulu ja lukio

Yläkoulun 7-9 luokkien oppilaat ja lukion 1. ja 2. vuosikurssin opiskelijat vastasivat syyslukukaudella 2018 koulun tasa-arvotilannetta ja yhdenvertaisuutta koskevaan kyselyyn. Kyselyn pohjana oli vuonna 2016 yläkoululaisilla teetetty kysely, jonka laatimiseen yläkoulun oppilaskunnan edustajat osallistuivat. Vastauksia kertyi yläkoulun osalta 213 ja lukion osalta 123 kappaletta. Enemmistö sekä yläkoululaisista (78,6%) että lukiolaisista (94,3%) koki

olevansa tasa-arvoisia muiden oppilaiden kanssa.

Yläkoululaisista 51% oli kokenut tai nähnyt syrjintää, häirintää tai epäasiallista kohtelua koulussamme. Yleisimmät syyt olivat ulkonäköön liittyvät asiat, älykkyys/koulumenestys sekä harrastuksiin liittyvät asiat. Myös syntyperän ja kaveripiirin vuoksi oli koettu syrjintää. Koettu tai nähty syrjintä tai epäasiallinen kohtelu oli huutelua, nimittelyä ja ryhmän ulkopuolelle jättämistä.

Lukiolaisista selvästi harvempi (26,5%) oli kokenut tai nähnyt syrjintää, häirintää tai epäasiallista kohtelua. Myös lukiossa tavallisimmat syyt olivat ulkonäköön liittyvät asiat ja älykkyys/koulumenestys.

Selvästi suurin osa koetusta tai nähdystä epäasiallisesta kohtelusta niin yläkoulussa kuin lukiossakin oli tapahtunut koulussa. Sosiaalisessa mediassa ja vapaa-ajallakin näitä kokemuksia oli, mutta huomattavasti vähemmän kuin koulussa. Näin ollen voisi olettaa, että koululla ja sen henkilökunnalla on merkittävät mahdollisuudet vaikuttaa tällaisen epätoivotun käytöksen kitkemiseen

Sekä yläkoululaiset että lukiolaiset toivoivat, että opettajat ja muut oppilaat puuttuisivat epäasialliseen kohteluun. Lukiolaiset toivoivat tätä jopa enemmän opiskelijatovereiltaan kuin opettajilta. Toisaalta sekä yläkoulussa että lukiossa oltiin koettu tai nähty syrjintää, häirintää tai epäasiallista kohtelua myös opettajien toimesta (yläkoulu 38%, lukio 21%). Tavallisimmiksi syiksi mainittiin älykkyys/koulumenestys ja sukupuoli. Erityisesti pojat kokivat että tyttöjä kohdeltiin paremmin kuin poikia.

Yläkoulun kyselyn tulokset olivat hyvin samansuuntaisia kuin kaksi vuotta aiemminkin. Lukion osalta tätä vertailua ei ollut mahdollista tehdä.

4.2. Suunnitelman 2015 - 2018 toimenpiteiden toteutuminen

Edellisessä tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmassa koulu sitoutui seuraaviin toimenpiteisiin, joiden toteutumista arvioidaan suunnitelmaa päivitettäessä:

- Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä koulun arvoja käsitellään oppilaiden kanssa kaikilla luokka-asteilla. Huoltajien kanssa teemoja käsitellään vanhempainilloissa. Yläkoulussa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemat otetaan esille touko- ja syyskuun vanhempainilloissa, jotka on suunnattu koulun uusille oppilaille ja heidän huoltajilleen.

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä koulun arvoja on käsitelty oppilaiden kanssa eri luokka-asteilla, oppilaiden ikätasoon sopivalla tavalla. Vanhempainilloissa teemoja on käsitelty vaihtelevasti.

- Opetusharjoittelujen osalta tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden käsittely määritellään harjoittelun ohjeistuksiin.

Opetusharjoittelun ohjeistukset eivät vielä sisällä sitä, missä vaiheessa ja miten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä aiheita käsitellään opetusharjoittelijoiden kanssa.

- Koulun luokka-asteilla 1–9 toteutetaan kiusaamisen vastaista ohjelmaa KiVakoulu-periaatteiden mukaisesti. KiVakoulu-toiminnan periaatteisiin voi tutustua osoitteessa

<http://www.kivakoulu.fi/>.

Kouluissa on toteutettu kiusaamisen vastaista toimintaa KiVa-koulu -periaatteiden mukaisesti.

- Kielitietoisuuden edistämiseksi oppilaiden äidinkielet tehdään näkyviksi jokaisessa normaalikoulun yksikössä. Oppilaiden äidinkielet laitetaan esille koulun fyysiseen ympäristöön. Lukuvuosittain järjestetään tilaisuuksia, joissa eri äidinkielet ovat esillä.

Oppilaiden äidinkieliä on pyritty tuomaan esiin fyysisessä ympäristössä aiempaa näkyvämmiin erityisesti alakoulussa. Tästä esimerkkinä luokkien ovissa/ulkopuolella olevat kyltit, joissa kerrotaan mitä kieliä tässä opetusryhmässä osataan ja puhutaan.

- Yksi konkreettinen positiivisen erityiskohtelun toimenpide on maahanmuuttajavanhempien ja koulun välisen viestinnän tehostaminen. Viestinnässä voidaan suosia selkokielisiä viestejä tai käyttää useille eri kielille valmiiksi käännettyjä viestintäpohjia, joita löytyy tulostettavina versioina esimerkiksi monikulttuurisen opetuksen virtuaalikoulun sivuilta osoitteesta <http://www.moped.fi/lomakkeet/index.html>.

Maahanmuuttajavanhempien ja koulun välistä viestintää on syytä kehittää edelleen.

- Eriarvoiseen kohteluun puuttumisen toimenpiteenä laaditaan ohjeistus, miten toimitaan, jos on kohdannut epäasiallista kohtelua.

Henkilökunnalle ja opetusharjoittelijoille on Oulun yliopiston ohjeistus (Kiusaamisen ja häirinnän ehkäisy Oulun yliopistossa). Oppilaille ei vastaavaa ohjeistusta vielä ole.

5. Tavoitteet ja toimenpiteet

Puhutaan

Tavoitteena on edistää tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvää keskustelua oppilaiden, huoltajien, opetusharjoittelijoiden ja henkilökunnan kesken. Tavoitteena on, että keskustelu on mahdollisimman luontevaa ja avointa. Yhteisen pohdinnan kautta voidaan tulla entistä tietoisemmaksi myös niistä käytänteistä, rakenteista ja piilevistä syrjinnän tavoista, joita on totuttu pitämään normaaleina.

On tärkeää, että henkilökunnalle ja huoltajille järjestetään tilaisuuksia keskustella tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden huomioimisesta kouluarjessa. On myös pohdittava asenteiden merkitystä ja sukupuolen mukaista eriytymistä esimerkiksi erilaisten valintojen yhteydessä. Opetusharjoitteluihin sisällytetään tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvien asioiden pohdintaa. Koulun kaikkia käytänteitä, toimintatapoja ja opetusmateriaaleja tulee arvioida tasa-arvo- ja yhdenvertaisuus- näkökulmasta.

Oppilaiden kuulemisen tulee olla luonteva osa koulun toimintakulttuuria. Osallistamiseen kuuluu keskeisesti oppilaiden osallistuminen oppilaskuntatoimintaan sekä koulussa että sen ulkopuolella eri verkostoissa. Oppilaille tulee olla mahdollisuuksia oppia ilmaisemaan omia näkemyksiään rakentavasti. Koulun eri tilanteissa työskennellään yhdessä ja siten saadaan tilaisuuksia harjoitella neuvottelemista, sovittelemista ja ristiriitojen ratkaisemista sekä asioiden

kriittistä tarkastelua. Oppilaita rohkaistaan ystävyteen, myönteiseen yhteisön rakentamiseen ja toimintaan syrjintää vastaan. Oppilaskunnan hallituksen kokouksissa ja erilaisissa verkostotapaamisissa oppilaita kannustetaan pohtimaan ehdotuksiaan eri osapuolten yhdenvertaisuuden ja tasa-arvon sekä oikeudenmukaisen kohtelun ja kestävä elämäntavan näkökulmista.

Sukupuolten tasa-arvo, sukupuolisensitiivisyys ja ymmärrys sukupuolten moninaisuudesta ovat keskeisiä laadukkaan opetuksen toteuttamiseksi. Tavoitteena on olla sukupuolittietoinen ja yhdenvertaisuutta edistävä koulu, jossa oppilaita, opiskelijoita ja koulun aikuisia kohdellaan yksilöinä.

Koulumme yksi keskeinen painopistealue on kuuluminen maailmanlaajuiseen Unesco-koulu- eli ASP-verkostoon. Koulun yksiköiden Unesco-tiimit suunnittelevat erilaisia teemoja, tapahtumia sekä alueellisia, valtakunnallisia ja kansainvälisiä yhteistyömuotoja eri tahojen kanssa. Monipuolisen Unesco-koulutoiminnan avulla pyritään edistämään tulevaisuuden maailmassa tarvittavien interkulttuuristen taitojen sekä yhdenvertaisuus- ja tasa-arvotaitojen hallintaa. Seitsemännellä luokalla monialaisten oppimiskokonaisuuksien teema on Unesco-toiminta. Unesco-arvojen mukaisesti tasa-arvo ja yhdenvertaisuus sisältyvät oppimiskokonaisuuden aihepiiriin.

Toimenpiteet:

Tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä kysymyksiä sekä koulun arvoja käsitellään oppilaiden kanssa kaikilla luokka-asteilla. Huoltajien kanssa teemoja käsitellään vanhempainilloissa. Yläkoulussa ja lukiossa tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemat otetaan esille syyslukukauden vanhempainilloissa, jotka on suunnattu koulun uusille oppilaille ja heidän huoltajilleen.

- Lisätään opetusharjoittelun ohjeistuksiin, missä vaiheessa ja miten tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyviä aiheita käsitellään opetusharjoittelijoiden kanssa.
- Koulun luokka-asteilla 1–9 toteutetaan kiusaamisen vastaista ohjelmaa KiVakoulu-periaatteiden mukaisesti. KiVakoulu-toiminnan periaatteisiin voi tutustua osoitteessa <http://www.kivakoulu.fi/>. KiVakoulu-periaatteita toteutetaan soveltuvin osin myös lukiossa.
- Kehitetään koulumme eri yksiköissä kieli- ja kulttuuritietoisia käytänteitä. Koulun monikielisyyttä ja oppimista eri kielillä tehdään näkyväksi kielitietoisien ajattelun edistämiseksi. Pedagogisten kahviloiden teemana on kerran lukuvuodessa kieli- ja kulttuuritietoisien opettajuuden ja ohjauksen kehittäminen.
- Opettajat seuraavat sukupuolen ja seksuaalisuuden moninaisuutta sekä yhdenvertaisuutta koskevaa yhteiskunnallista keskustelua ja näitä teemoja tuodaan esiin henkilökunnan yhteisissä kokouksissa. Henkilökunnan käyttöön luodaan sähköinen kansio, johon kootaan tietoa kyseisistä teemoista.

Puututaan

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman yhtenä tavoitteena on, että eriarvoiseen kohteluun

puututaan entistä herkemmin, nimetään se ja kehitetään aktiivisesti yhdenvertaisuutta edistäviä keinoja esimerkiksi suunnittelemalla positiivisen erityiskohtelun toimenpiteitä.

On myös tärkeää saattaa kaikkien tietoon, kenelle kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun. Jokaisella on oikeus kokea, että hänen ihmisarvoaan kunnioitetaan ja yhteiskunnallinen oikeudenmukaisuus toteutuu myös hänen kohdallaan.

Toimenpiteet:

- Koulussa työskentelevät aikuiset osoittavat toiminnallaan etteivät hyväksy syrjivää tai epätasa-arvoista kohtelua missään muodossa. Erityistä huomiota tulee kiinnittää seksuaalisen häirinnän ja muun kiusaamisen ennaltaehkäisemiseen ja eliminoimiseen.
- Laaditaan kullekin ikäkaudelle sopiva ohjeistus siitä, miten oppilaiden tulee toimia, mikäli kokevat eriarvoista tai epäasiallista kohtelua. Henkilökunta ja opiskelijat noudattavat Oulun yliopiston kiusaamisen ja häirinnän ehkäisyyn liittyvää ohjeistusta.
- Kehitetään maahanmuuttajavanhempien ja koulun välistä viestintää. Päätetään, mitkä kodin ja koulun välisistä tiedotteista tulisi kääntää ja mille kielille. Viestinnässä voidaan käyttää myös useille eri kielille valmiiksi käännettyjä viestintäpohjia, joita löytyy tulostettavina versioina esimerkiksi monikulttuurisen opetuksen virtuaalikoulun sivuilta osoitteesta <http://www.moped.fi/lomakkeet/index.html>.

Muututaan

Tavoitteena on seurata yhteiskunnallista tasa-arvo- ja yhdenvertaisuuskeskustelua ja tiedottaa siitä. Tarvitaan luotettavaa, ajantasaista tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta, sillä tieto lisää tasa-arvoa ja tietämättömyys ylläpitää eriarvoisuutta. Koulussa jokainen henkilö on vastuussa tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön suunnittelua, seurantaa ja päivittämistä varten tarvitaan tietyin väliajoin vaihtuva työryhmä. Työryhmän nimeämisestä vastaavat rehtorit.

Toimenpiteet:

- oppilaat perehdytetään toimenpideohjeistukseen, joka koskee koetun tai kohdatun eriarvoisen tai epäasiallisen kohtelun esille tuomista
- järjestetään tilaisuus/tilaisuuksia, joissa perehdytetään henkilökunta toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan ja suunnitellaan tarvittavia käytännön toimenpiteitä yhteisöllisesti
- opetusharjoittelun ohjaajat perehdyttävät opiskelijat toiminnallisen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman sisältöihin opetusharjoitteluohjeistuksen mukaisesti
- seurataan koulun käytäntöjä ja kehitetään niitä sekä koulun toimintakulttuuria tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisen suuntaisesti.

6. Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuranta ja arviointi

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan liittyviä toimenpiteitä tarkennetaan vuosittain normaalikoulun perusopetuksen lukuvuosisuunnitelmassa. Toimenpiteiden toteutumista arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman päivityksen yhteydessä.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman seuraava päivitys tehdään syksyllä 2021.

Oulussa

Oulun normaalikoulun johtokunta

Lapsen oikeuksien sopimus (YK) <https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

[Oulun yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma](#)

Oulun yliopiston tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2013–2016

https://notio.oulu.fi/fi/ohjeet/Documents/TAYVS_20151214.pdf#search=tasa%2Darvo

Perustuslaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731>

Tasa-arvolaki <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Tasa-arvo on taitolaji. Opas sukupuolten tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa. Opetushallitus 2015.

Yhdenvertaisuuslaki <http://www.oikeusministerio.fi/.../Yhdenvertaisuuslaki.pdf>

Yhdenvertaisuussuunnittelun opas oppilaitoksille. Rauhankasvatusinstituutti, tammikuu 2016.